

LIST OTWARTY DO WŁADZ RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ W SPRAWIE OCHRONY DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO POLSKI

Od ponad 20 lat trwa w Polsce nieprzerwana prywatyzacja naszego wspólnego dziedzictwa kulturowego. Może w niej uczestniczyć każdy, kto ma lokalizator (wykrywacz) metali, za pomocą którego poszukuje zabytków. Ta patologiczna sytuacja i towarzysząca jej dewastacja stanowisk archeologicznych są możliwe, ponieważ ustawodawcy od lat dążą raczej do uczynienia tego procederu zgodnym z prawem, zamiast powstrzymać jego rozszerzanie się. Zatem ci, którzy z zacierania śladów naszej historii uczynili sobie sposób na życie i źródło dochodów są rzeczywistymi beneficjentami tej sytuacji.

W ziemi, w znacznej mierze w warstwie ornej, przetrwały ślady egzystencji ludzi zamieszkujących w przeszłości nasze tereny. Od ponad 4000 lat – czyli niemal od 200 pokoleń – ludzie eksploatowali i posługiwali się metalami. Te wyroby, w tym bardzo liczne zguby, są dowodem ich różnorodnej aktywności. Niestety, zanim ich obraz zostanie zarejestrowany, przeanalizowany i zbadany przez specjalistów, może zostać niemal zupełnie zatarty. Dokonują tego już 2 pokolenia poszukiwaczy, przy czym jedno z tych pokoleń z pasją zdążyło dokonać swego dzieła.

Straty polskiej archeologii są zatrważające i mogą być – jeśli chodzi o niewielkie zabytki metalowe – porównywane jedynie z jej stratami wojennymi. Nie chodzi przy tym, jak się to sugeruje, o „łuski i guziki”, ale o zabytki, których nie powstydziliby się najlepsze polskie muzea. Nie jest łatwo dotrzeć do udokumentowanych, konkretnych informacji, bowiem środowisko poszukiwaczy jest hermetyczne, ale te **wyrywkowe**, które przytaczamy poniżej w *Wykazie – przyczynku do udokumentowanych strat dziedzictwa kulturowego...*, dotyczącym jedynie krótkiego okresu chronologicznego, są wystarczająco wymowne. Pokazuje jednocześnie, o jaką tak naprawdę stawkę toczy się rozgrywka pomiędzy poszukiwaczami a archeologami i o jaką powinna się toczyć między poszukiwaczami a organami Państwa powołanymi do ochrony dziedzictwa kulturowego.

Nie chodzi przy tym wyłącznie o zabytki. Dopiero ich powiązanie z konkretnym, precyzyjnie określonym miejscem znalezienia, współwystępowaniem z innymi zabytkami, z otoczeniem, z wiedzą o sąsiedztwie osad, cmentarzysk, dawnych szlaków i innej infrastruktury może pozwolić na unikatowy wgląd w historię. Brak zaś dostępu do takich informacji dewastuje zabytek i czyni go na zawsze niemym.

Zdecydowana większość archeologów to pasjonaci, przygotowani merytorycznie do ochrony zabytków, znający dobrze tę problematykę i poświęcający temu dziełu całe swoje zawodowe życie.

Pomimo tego, środowisko archeologiczne w Polsce ponad 20 lat temu popełniło w swej większości strategiczny błąd, widząc w stosowaniu lokalizatorów metali raczej zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego, niż użyteczne narzędzie badawcze. Skutkowało to między innymi brakiem zaleceń

metodycznych odnoszących się do badania humusu w trakcie badań inwestycyjnych i generalnie oddaniem pola poszukiwaczom zabytków. Jednak od wielu już lat w kilku ośrodkach prowadzone są niezwykle owocne archeologiczne badania rozpoznawcze stanowisk archeologicznych przy użyciu detektorów metali, rozwijana jest też ich metodyka oraz podejmowane są próby interpretacji wyników badań. Działalność poszukiwaczy stoi tu w ewidentnej sprzeczności z potrzebami badań naukowych. Badań – dodajmy – zmieniających znacznie nasze dotychczasowe postrzeganie tych epok na ziemiach polskich, np. dla okresu lateńskiego, okresu wędrówek ludów i początków wczesnego średniowiecza, ale i dla okresu wpływów rzymskich.

Istnieje pewna liczba stowarzyszeń zrzeszających poszukiwaczy i pewna, niezbyt wielka liczba detektorystów, która swoje zaangażowanie traktuje poważnie i odpowiedzialnie, za cel stawiając sobie rozpoznanie i zachowanie pamięci o lokalnej historii i związanych z nią zabytkach. Większość z nich stara się o merytoryczną opiekę archeologów nad podejmowanymi działaniami terenowymi. Inicjatywy te są słusznie nagłaśniane medialnie. Niestety, za tą potiomkinowską fasadą, przy jej pełnej wiedzy i najczęściej zgodzie, kryje się jednak zdecydowana większość tego środowiska, która w najlepszym przypadku traktuje swoją działalność w kategoriach niezobowiązującego relaksu i przygody, nie zdając sobie sprawy z czynionych przy tym szkód.

Problem poszukiwaczy nie dotyczy oczywiście jedynie Polski. Ostatnio Bruno Le Maire, minister Gospodarki i Finansów Republiki Francuskiej, w komunikacie prasowym ministerstwa z grudnia 2020 roku, określił poszukiwaczy jako tych, którzy dla korzyści i egoistycznej przyjemności nielicznych ograbiają nas z naszego wspólnego dziedzictwa i wymazują całe fragmenty naszej historii. Natomiast Paul Barford w artykule z 2020 roku pt.: „Some Aspects of the Collection-Driven Exploitation of the Archaeological Record in England and Wales” podsumował efekty „Treasure Act” z 1996 roku: [wprowadzając PAS – Portable Antiquities Scheme] przewidywano, że poszukiwania zabytków w Anglii i Walii zostaną „oswojone” i obie strony, archeologia/społeczeństwo oraz poszukiwacze skarbów/kolekcjonerzy zyskają na tym partnerstwie. Dwadzieścia lat później widać, że był to śmiały eksperyment społeczny oparty na fałszywych przesłankach, przede wszystkim zaspokajaniu ciekawości i braku rozróżnienia pomiędzy kolekcjonerstwem a badaniami archeologicznymi”.

W związku z pojawiającymi się doniesieniami detektorystów o konsultowaniu z władzami RP projektu liberalizacji przepisów dotyczących poszukiwań, konsultacji prowadzonych zresztą bez uzgodnień ze środowiskiem archeologicznym, prosimy o niepodjęcie takich inicjatyw, wobec i tak niemal całkowicie iluzorycznej, w świetle obowiązujących przepisów, kontroli odpowiednich organów państwa nad działalnością poszukiwaczy.

Świadczy o tym zamieszczony poniżej wykaz.

Prosimy jednocześnie odpowiednie władze RP o odniesienie się, w zakresie swoich kompetencji, do losów zabytków w przedstawionym przez nas poniżej, w **„Wykazie – przyczynku do udokumentowanych strat dziedzictwa kulturowego i strat Skarbu Państwa powstałych w ostatnich latach w wyniku działalności poszukiwaczy w Polsce”**.

W imieniu Otwartego Forum Archeologicznego:

Mirosław Andrałójc
Alina Jaszewska
Sławomir Kałagate
Sebastian Przybyłski
Małgorzata Talarczyk-Andrałójc
Leszek Ziábka

**WYKAZ – PRZYCZYNEK DO UDOKUMENTOWANYCH STRAT DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
I STRAT SKARBU PAŃSTWA POWSTAŁYCH W OSTATNICH LATACH W WYNIKU
DZIAŁALNOŚCI POSZUKIWACZY W POLSCE**

- Gdzie jest odkryty przez eksploratorów w listopadzie 2012 roku, na polu ornym w Broniewie, gm. Radziejów, będący własnością skarbu państwa, **denar rzymski Marka Aureliusza** (Lucjus Werus), wybity w latach 169-180? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 242).
- Gdzie jest **połączana zapinka z późnego VI wieku n.e.**, będąca własnością skarbu państwa, odkryta przez poszukiwaczy w ostatnich latach w Dźwierzchnie, pow. inowrocławski? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki, *Wandalskie ostatki. Germanie na ziemiach Polski na przełomie starożytności i średniowiecza (V-VII w.)/The Vandal stragglers. Germanic communities in the territory of Poland between 5th and 7th centuries*, [w: *Barbarzyńskie tsunami. Okres Wędrówek Ludów w dorzeczu Odry i Wisły/Barbarian tsunami. Migration Period between the Odra and the Vistula*, (red. A. Bursche, K. Kowalski, B. Rogalski, Warszawa – Szczecin 2017, s. 52, ryc. 2); za: <http://www.mpov.uw.edu.pl/userfiles/pl/Badania/Publikacje/tsunamiinternet-zokladka.pdf>; s. 52, ryc. 2.
- Gdzie jest **kilkanaście tysięcy zabytków ze stopów miedzi, ze srebra i złota**, w tym wiele importów, będących własnością skarbu państwa, wydobytych przez poszukiwaczy w ciągu ostatnich kilkunastu lat w rejonie kompleksu osadniczego w Gąskach lub Wierzbiczanach, pow. inowrocławski, a zwłaszcza gdzie są zapinki, ozdoby i części strojów z okresu lateńskiego, okresu wpływów rzymskich i z okresu wędrówek ludów, a także kilkaset złotych monet celtyckich i kilka tysięcy monet rzymskich? (szczegóły sprawy: B. Kontny, M. Rudnicki, *Finds of purse fastenings from the Iron Age „Central Place” at Gąski-Wierzbiczany in Kuyavia (Central Poland)*, *Acta Archaeologica Carpathica*, vol. LI, 2016, p. 308); za: https://www.academia.edu/34512027/FINDS_OF_PURSE_FASTENINGS_FROM_THE_IRON_AGE_CENTRAL_PLACE_AT_G%C4%84SKI_WIERZBICZANY_IN_KUYAVIA_CENTRAL_POLAND; ryc. 4.
- Gdzie są **2 złote solidy bizantyjskie z V wieku n.e.**, będące własnością skarbu państwa, wybite przez cesarzy Teodozjusza II (408-450) i Leona I (457-474), odkryte przez poszukiwaczy w ostatnich latach w Gąskach lub Wierzbiczanach, pow. inowrocławski? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki, *Wandalskie ostatki. Germanie na ziemiach Polski na przełomie starożytności i średniowiecza (V-VII w.)/The Vandal stragglers. Germanic communities in the territory of Poland between 5th and 7th centuries*, [w: *Barbarzyńskie tsunami. Okres Wędrówek Ludów w dorzeczu Odry i Wisły/Barbarian tsunami. Migration Period between the Odra and the Vistula*, (red. A. Bursche, K. Kowalski, B. Rogalski, Warszawa – Szczecin 2017, s. 55, ryc. 4); za: <http://www.mpov.uw.edu.pl/userfiles/pl/Badania/Publikacje/tsunamiinternet-zokladka.pdf>; s. 55, ryc. 4.
- Gdzie jest **56 srebrnych i brązowych monet rzymskich, w tym prawdopodobnie elementy 2 skarbów**, będących własnością skarbu państwa, znalezionych przez poszukiwaczy pomiędzy sierpniem 2009 a wrześniem 2010 roku w obrębie kilkuset metrów na polu ornym, w nieznanym miejscu, 1 km od Gniewkowa, pow. inowrocławski, w tym monety wybite przez cesarzy: Wespazjana lub Tytusa (Domicjan) – denar z lat 79-80, Wespazjana – denar z lat 69-79, Trajana denar z lat 103-111, Hadriana – 3 denary z lat 132-134 i sestercja(?) z lat

117-138, Hadriana (Sabina) – denar z lat 128-134, Antoninusa Piusa – 6 denarów z roku 138, z lat 148-149 (2), 153-154, 153-155 i 138-161, Antoninusa Piusa (Faustyna Starsza) z lat 141-161, Antoninusa Piusa (Marek Aureliusz) z lat 145-147, Antoninusa Piusa (Faustyna Młodsza) – denar z lat 147-161, Marka Aureliusza – 5 denarów z roku 168 i z lat 169-170, 170-171, 178-179 i 161-180, Marka Aureliusza (Antoninus Pius) – 2 denary z lat 161-180, Marka Aureliusza (Lucjusz Werus) – denar z lat 163-164, Marka Aureliusza (Faustyna Młodsza) – denar z lat 161-176, Marka Aureliusza (Lucylla) – denar z lat 161-169, Marka Aureliusza lub Kommodusa – denar z lat 161-192, Kommodusa – 4 denary z roku 186 i z lat 186-187, 191-192 (2), Septymiusza Sewera – 2 denary z lat 196-198 i 197-200, Karakalli – denar z roku 215, Heligabala (Julia Paula) – denar z roku 219, Aleksandra Sewera – denar z lat 222-228 (?), Maksymina Traka z lat 235-238, Galiena – antoninian z lat 260-268, Klaudiusza II Gockiego – 2 antoniniany z lat 268-270, Aureliana – antoninian z lat 270-275, Probusa – antoninian z lat 276-282, Postumusa – antoninian z lat 259-268, Wiktoryna – 2 antoniniany z lat 268-270, Tetryka II – 2 antoniniany z mennic w Galli z lat 273-274, nieokreślonych cesarzy z III wieku – 6 antoninianów i Konstancjusza II lub Konstansa – follis z lat 341-346? (*szczególne sprawy: A. Dymowski (Gdynia), M. Rudnicki (Warszawa), Kujawskie znaleziska monet antycznych. Nowe źródła do dziejów pieniądza na ziemiach Polski w starożytności, Biuletyn Numizmatyczny 2012:4 (368), s. 243-245.*)

- Gdzie jest kolejnych **38 monet rzymskich (denarów, antoninianów, sestercji i asów)**, będących własnością skarbu państwa, odkrytych przez eksploratorów pomiędzy sierpniem 2009 a listopadem 2013 roku na tym samym polu ornym, około 1 km od Gniewkowa, pow. inowrocławski, wybitych przez cesarzy: Wespazjana w latach 77-78 (1 denar), Trajana(?) w latach 103-117 (1 denar), Hadriana wybite w latach 119-122 (1 denar), w latach 134-138 (2 denary), 117-138 (1 denar), Antoninusa Piusa w latach 145-161 (1 denar), 147-148 (1 denar), 151-152 (1 denar), 153-154 (sestercja), w latach 141-146 (Faustyna I – 2 denary), w latach 148-149 (Marek Aureliusz – 1 denar), Marka Aureliusza z lat 169-170 (1 denar), 170-171 (1 denar), 175-176 (1 denar), 176-177 (2 denary), 161-180 (1 denar), 161-180 (Antoninus Pius – 1 denar), 161-162 (Lucjusz Werus – 1 denar), 161-175 (Faustyna II – 1 denar), 161-175 (Faustyna II – sestercja), Komodusa z 184 roku (1 denar), z 188-189 (2 denary), z roku 192 (1denar), Septymiusza Sewera z lat 193-211 (1 denar), 195-196 (as), Haliogabala z 223 roku (1 denar wybity w Antiochii), Aleksandra Sewera, Galiena, Tetrykusa I, Tetrykusa I lub II oraz 2 antoniniany nieokreślonych cesarzy? (*szczególne sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 242-243.*)
- Gdzie jest **fragment srebrnej, połączanej zapinki z VI wieku n.e.**, zdobionej w stylu zwierzęcym, **będącej własnością skarbu państwa**, odkrytej przez poszukiwaczy w ostatnich latach nad jeziorem Gopło, pow. mogileński? (*szczególne sprawy: M. Rudnicki, Wandalskie ostatki. Germanie na ziemiach Polski na przełomie starożytności i średniowiecza (V-VII w.)/The Vandal stragglers. Germanic communities in the territory of Poland between 5th and 7th centuries, [w: Barbarzyńskie tsunami. Okres Wędrówek Ludów w dorzeczu Odry i Wisły/ Barbarian tsunami. Migration Period between the Odra and the Vistula, (red. A. Bursche, K. Kowalski, B. Rogalski, Warszawa – Szczecin 2017, s. 56, ryc. 5); za: <http://www.mpov.uw.edu.pl/userfiles/pl/Badania/Publicacje/tsunamiinternetzokladka.pdf>; s. 56, ryc. 5.*)
- Gdzie jest **14 srebrnych monet rzymskich**, **będących własnością skarbu państwa**, znalezionych przez poszukiwaczy nie później niż w lutym 2013 roku na nieustalonym polu ornym,

wzdłuż wyschniętego cieku wodnego na północ od Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, w tym wybitych w Rzymie denarów cesarzy: Wespazjana z lat 69-79(?), Nerwy z lat 96-98, Trajana (2 denary) z lat 114-117 i 103-117, Hadriana(?) z lat 117-138(?), Antoninusa Piusa z lat 156-157, Marka Aurelisza (Lucjusz Werus) z lat 161-162, Marka Aurelisza (Faustyna II) z lat 161-175, Marka Aurelisza (Lucylla) z lat 169-183 i Heliogabala z lat 218-222 oraz antoninianów cesarzy Galiena z lat 260-268, Klaudiusza II Gockiego (2 antoniniany) z lat 268-270 i Wiktoryna z lat 269-271? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 246-247.*)

- Gdzie jest **9 monet rzymskich (8 srebrnych i 1 brązowa)**, będących własnością skarbu państwa, znalezionych przez poszukiwaczy nie później niż w lutym 2013 roku w obrębie około 100 metrów, w nieznanym miejscu na południe od Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, wybitych przez cesarzy: Galbę, denar z lat 68-69, Wespazjana – 2 denary z lat 74-75(?) i 77-78, Wespazjana (Domicjan) – denar z roku 76, Trajana – 2 denary z lat 103-111 i 112-117(?), Kommodusa – denar z roku 189, Kommodusa – sestercja z roku 192(?) oraz naśladownictwo barbarzyńskie denara rzymskiego? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 246.*) Barbarzyńskie naśladownictwo denara rzymskiego, odkryte w 2013 roku na południe od Inowrocławia, za: https://www.academia.edu/25858650/Marcin_Rudnicki_Warszawa_Arkadiusz_Dymowski_Gdynia_NIEKO%C5%83CZ%C4%84CA_SI%C4%98_HISTORIA_ZNALEZISKA_MONET_ANTYCZNYCH_Z_KUJAW_Never_ending_story_finds_of_ancient_coins_from_Kujawy; ilustracja 2.
- Gdzie jest **34 srebrnych monet rzymskich i ich fragmentów i 1 moneta mosiężna**, będących własnością skarbu państwa, znalezionych przez poszukiwaczy pomiędzy październikiem 2013 a listopadem 2014 roku w promieniu około 200 metrów na polu ornym, w nieznanym miejscu na zachód od Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, w tym 3 denary Republiki rzymskiej – Cn. Lentulus Clodianus z roku 88 p.n.e., P. Clodius z roku 42 p.n.e. i denar serratus (bliższych danych brak) oraz monety wybite przez cesarzy: denar Witeliusza(?), 2 denary Wespazjana z lat 69-79 i 77-78, fragment denara Wespazjana(?), denar Wespazjana (Domicjan) z roku 76(?), denar Domicjana z lat 81-96, 6 denarów Trajana z lat 98-99, 101-102, 103-111(?), 112-114(?), 112-114 i z nieokreślonego roku, 3 denary Hadriana z lat 119-122(?), 134-138 i z lat 134-138(?), 4 denary Antoninusa Piusa z lat 140-143, 145-161, 159-160 i 139-161, dupondius Antoninusa Piusa z lat 157-158, 3 denary Antoninusa Piusa (Faustyna I) z lat 141-161, denar Antoninusa Piusa (Marek Aureliusz) z lat 140-144, 2 denary Marka Aureliusza z lat 161-164 (fragment) i z roku 175, 2 denary Kommodusa z lat 183-184, 186-187, denar Gordian II z roku 238, antoninian Galiena(?) z lat 253-260(?), denar nieokreślonego władcy oraz barbarzyńskie naśladownictwo denara rzymskiego? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 244-246.*)
- Gdzie są **3 srebrne monety rzymskie**, będące własnością skarbu państwa, znalezione przez poszukiwaczy nie później niż w marcu 2012 roku w nieustalonym miejscu w okolicach Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, wybite przez cesarzy: Wespazjana – denar z roku 75, Hadriana – denar z lat 119-122 i Kommodusa – denar z roku 190? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 243.*)

- Gdzie są **2 srebrne monety rzymskie**, będące własnością skarbu państwa, znalezione przez poszukiwaczy nie później niż w marcu 2012 roku w nieustalonym miejscu w okolicach Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, wybite przez cesarzy: Kommodusa – denar z roku 184 i Septymiusza Sewera (Julia Domna) – denar z lat 193-196? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 244.*)
- Gdzie są **2 srebrne monety – denary rzymskie**, będące własnością skarbu państwa, znalezione przez poszukiwaczy nie później niż w kwietniu 2012 roku w nieustalonym miejscu w okolicach Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, wybite w Rzymie przez cesarzy: Antoninusa Piusa w latach 148-149 i Kommodusa w latach 181-183? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 244.*)
- Gdzie są **2 srebrne monety – denary rzymskie**, będące własnością skarbu państwa, znalezione przez poszukiwaczy nie później niż w we wrześniu 2013 roku w nieustalonym miejscu nad rzeką Tążyną, na wschód od Inowrocławia, woj. kujawsko-pomorskie, wybite w Rzymie przez cesarzy: Hadriana – denar z lat 117-122 i Marka Aureliusza (Marek Antoniusz) – denar restytucyjny tzw. legionowy z lat 161-169? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 244.*)
- Gdzie są, będące własnością skarbu państwa, **2 monety Republiki rzymskiej** (C. Vibius C.f. Pansa z 90 roku p.n.e. i naśladownictwo wzorowane na denarze Q. Antoniusa Balbusa wybite po roku 83-82 p.n.e.) **oraz nieznanymi, przypuszczalnym skarbem denarów rzymskich** (37 monet rozciągniętych przez orkę w promieniu 20 m), znalezione przez poszukiwaczy pomiędzy listopadem 2012 a listopadem 2014 roku na nieustalonym polu ornym w Janocinie, gm. Kruszewo? Gdzie są pochodzące z tego skarbu monety cesarzy: denar Wespazjana z roku 70(?), denar Domicjana z lat 93-94, 2 denary Trajana z lat 98-99 i 98-100, 5 denarów Hadriana, w tym 3 z lat 119-122, z lat 125-128 i 134-138, 2 denary Antoninusa Piusa z lat 147-151 i 138-161, 3 denary Antoninusa Piusa (Faustyna I) z lat 141-161, 4 denary Marka Aureliusza z lat 162-163, 165-166, 168-170 i z roku 179, denar Marka Aureliusza (Antoninus Pius) z lat 161-180, 4 denary Marka Aureliusza (Faustyna II) z lat 161-175, 2 denary Kommodusa z lat 181-182 i z roku 190, denar Pertynaksa z roku 193, denar Septymiusza Sewera(?) z lat 194-195(?) i 193-196, denar Septymiusza Sewera (Julia Domna) z lat 193-196(?), denar Septymiusza Sewera? (Julia Domna?) z lat 193-211(?), denar nieokreślonej władczyni z początków III wieku(?), antoninian Galiena z lat 260-268, 2 antoniniany Galiena(?) z lat 260-268(?), antoninian Klaudiusza II Gockiego z lat 268-270, antoninian Klaudiusza II Gockiego lub Quintillusa z lat 268-270, 2 antoniniany Postumusa z lat 260-269? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 247-249.*)
- Gdzie jest **7 denarów rzymskich**, będących własnością skarbu państwa, znalezionych przez poszukiwaczy nie później niż we wrześniu 2013 roku w nieustalonym miejscu nad Kanalem Bachorze, woj. kujawsko-pomorskie, wybitych w Rzymie – za czasów Republiki (denar serratus Q. Antonius Balbus z lat 83-82 p.n.e.) i przez cesarzy: Hadriana (Eliusz Cezar) w roku 137, Antoninusa Piusa (Antoninus Pius i Marek Aurelisz) w roku 140, Antoninusa Piusa (Marek Aurelisz) z lat 153-154, Marka Aurelisza (Lucjusz Werus) z lat 167-168 i Kommodusa z lat 190-191? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 247-249.*)

mowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 249).

- Gdzie jest **25 monet rzymskich** (w tym 3 denary Republiki), będących własnością skarbu państwa, wydobytych przez poszukiwaczy pomiędzy wrześniem 2011 roku a październikiem 2013 roku w Kicku, gm. Kruszwica na niezidentyfikowanym polu ornym (wystąpiły w obrębie około 200 metrów), w tym: denar Republiki Rzymskiej (C. Fabius C.f. Hardianus) wybity w 102 roku p.n.e., denar Republiki rzymskiej (Q. Titius) wybity w Rzymie w 90 roku p.n.e., denar Republiki rzymskiej (nieokreślony emitent) z II-I wieku p.n.e., 2 denary cesarza Wespazjana z roku 70(?) i 71, denar Trajana z lat 103-117, 2 denary Antoninusa Piusa (Faustyna I) z lat 141-161, denar Antoninusa Piusa w latach 155-158(?), denar Antoninusa Piusa (Faustyna II) z lat 147-150, 3 denary Marka Aurelisza z lat 169-170(?), 173-174(?) i z roku 179(?), denar Marka Aureliusza (Antoninus Pius) z lat 161-180, denar Marka Aureliusza (Kommodus) z roku 179, denar Marka Aureliusza (Lucylla) z lat 161-169, denar cesarza Kommodusa z lat 183-185, denar nieokreślonego władcy z II wieku, denar Klodiusza Albina z lat 193-195, denar Septymiusza Sewera z lat 199-200, denar Septymiusza Sewera (Karakalla lub Geta) z lat 196-202, antoninian cesarza Filipa Araba z lat 248-249, półfollis (ae3) Konstancyjna I z lat 310-311, wybity w Trewirze, zredukowany follis (ae4) cesarza Konstancyjna I lub następcy z lat 335-341, zredukowany follis (ae4) cesarza Konstancyjna I lub Konstancjusza II z lat 347-348, wybity w Rzymie? (*szczególuy sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 249-250).*
- Gdzie jest **srebrna zapinka z przełomu V i VI wieku n.e.**, będąca własnością skarbu państwa, odkryta przez poszukiwaczy w ostatnich latach w okolicach Kościelca Kujawskiego, pow. inowrocławski? (*szczególuy sprawy: M. Rudnicki, Wandalskie ostatki. Germanie na ziemiach Polski na przełomie starożytności i średniowiecza (V-VII w.)/The Vandal stragglers. Germanic communities in the territory of Poland between 5th and 7th centuries, [w:] Barbarzyńskie tsunami. Okres Wędrówek Ludów w dorzeczu Odry i Wisły/Barbarian tsunami. Migration Period between the Odra and the Vistula, (red. A. Bursche, K. Kowalski, B. Rogalski, Warszawa – Szczecin 2017, s. 52, ryc. 2).*
- Gdzie jest **niezwykle rzadka moneta celtycka ze stopu złota i srebra z I wieku p.n.e. – stater typu krakowskiego**, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy prawdopodobnie w 2005 roku w szeroko rozumianych okolicach Krakowa oraz odkryta wraz z nią srebrna drachma typu Spiš wiązana z celtycką kulturą puchowską z terenu północnej Słowacji? (*szczególuy sprawy: M. Rudnicki, Nummi Lugiorum – stateru typu krakowskiego/Nummi Lugiorum – stater of the Cracovian type, Wiadomości Numizmatyczne, R. LVI, 2012, z. 1 (193), s. 60-61*); za: https://www.academia.edu/2057449/Nummi_Lugiorum_stateru_typu_krakowskiego_Nummi_Lugiorum_staters_of_the_Cracovian_type; ryc. 28 (s. 61).
- Gdzie jest **12 denarów rzymskich**, będących własnością skarbu państwa, zebranych przez poszukiwaczy nie później niż w lutym 2013 roku w okolicach Kruszwicy, woj. kujawsko-pomorskie, z różnych pól w okolicach miasta, wybitych przez cesarzy: Wespazjana w roku 73, Tytusa w roku 80, Trajana (2 denary) w latach 98-99 i 103-111, Hadriana (2 denary) w latach 119-122 i 134-138, Antoninusa Piusa, w latach 143-144, Antoninusa Piusa (Marek Aurelisz) w latach 148-149(?), Marka Aurelisza (2 denary) w roku 161 i w latach 174-175, Marka Aureliusza (Lucjusz Werus) w latach 166-167 i Marka Aureliusza (Faustyna II) w latach 161-175(?) (*szczególuy sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia),*

Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 251).

- Gdzie jest **denar rzymski**, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy nie później niż w grudniu 2013 roku, kilka kilometrów na południe od Kruszwicy, woj. kujawsko-pomorskie, wybity przez cesarza Wespazjana w latach 77-78? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 250).*
- Gdzie jest niezwykle cenna dla naszego dziedzictwa kulturowego, jedna z najstarszych bitych na ziemiach polskich (w okolicach Kalisza), **złota moneta celtycka (1/8 statera) z połowy I wieku p.n.e.**, będąca własnością skarbu państwa, znaleziona przez poszukiwaczy w roku 2007(?) na polu ornym w pobliżu kościoła w Kruszynie, gm. Włocławek? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 251-25*); za: https://www.academia.edu/25858650/Marcin_Rudnicki_Warszawa_Arkadiusz_Dymowski_Gdynia_NIEKO%C5%83CZ%C4%84CA_SI%C4%98_HISTORIA_ZNALEZISKA_MONET_ANTYCZNYCH_Z_KUJAW_Never_ending_story_finds_of_ancient_coins_from_Kujawy; ryc. II.4.
- Gdzie jest niezwykle rzadka **moneta celtycka ze stopu srebra i złota z I wieku p.n.e. – stater typu krakowskiego**, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy w 2006 roku w miejscowości Kunów, woj. świętokrzyskie (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki, Nummi Lugiorum – statery typu krakowskiego/Nummi Lugiorum – staters of the Cracovian type, Wiadomości Numizmatyczne, R. LVI, 2012, z. 1 (193), s. 74-75).*
- Gdzie jest **denar rzymski**, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy w sierpniu 2013 roku na brzegu jeziora Gopło w Lachmirowicach, gm. Kruszwica, wybity przez cesarza Antoninusa Piusa w latach 138-161? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 252).*
- Gdzie jest niezwykle cenna dla naszego dziedzictwa kulturowego, jedna z najstarszych bitych na ziemiach polskich (w okolicach Kalisza), **złota moneta celtycka (1/8 statera) z połowy I wieku p.n.e.**, będąca własnością skarbu państwa, znaleziona przez poszukiwaczy w sierpniu 2014 roku na niestalonym polu ornym w miejscowości Malina, gm. Piotrków Kujawski? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 252*); za https://www.academia.edu/25858650/Marcin_Rudnicki_Warszawa_Arkadiusz_Dymowski_Gdynia_NIEKO%C5%83CZ%C4%84CA_SI%C4%98_HISTORIA_ZNALEZISKA_MONET_ANTYCZNYCH_Z_KUJAW_Never_ending_story_finds_of_ancient_coins_from_Kujawy; ryc. II.5.
- Gdzie jest **zredukowany follis (ae4) miasta Konstantynopol**, wybity w latach 330-346, będący własnością skarbu państwa, wydobyty przez poszukiwaczy nie później niż w sierpniu 2013 roku w niestalonym miejscu w miejscowości Morzyce, gm. Bytoń? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 253).*
- Gdzie jest odkryty przez poszukiwaczy przed 2010 rokiem w Nowej Wsi Głubczyckiej, gm. Głubczyce, niezwykle cenny z historycznego punktu widzenia, o dużej wartości materialnej, unikatowy na ziemiach polskich **skarb, który liczył ponad 1000 denarów z czasów Repu-**

bliki rzymskiej i panowania Augusta? Dzięki „uprzejmości” posiadających go bezprawnie anonimowych eksploratorów, z tego będącego własnością skarbu państwa skarbu badacze mogli obejrzeć (**i zwrócić poszukiwaczom!**) 126 srebrnych monet wybitych w latach od 155 do 15-13 p.n.e. Gdzie znajdują się te zabytki i gdzie jest pozostałych ponad 870 niezwykle cennych denarów z tego skarbu i jakie to były monety? (*szczegóły sprawy: A. Dymowski, M. Rudnicki, The Nowa Wieś Głubczycka hoard and the influx of Roman republican denarii north of the Carpathians, [w:] Auf den Spuren der Barbaren – Archäologisch, Historisch, Numismatisch (Archäologie der Barbaren 2015), herausgegeben von Maciej Karwowski – Balázs Komoróczy – Peter Trebsche, S. 51–63, Brno 2019*); za: https://www.academia.edu/41340524/THE_NOWA_WIE%C5%9A_G%C5%81UBCZYCKA_HOARD_AND_THE_INFLUX_OF_ROMAN_REPUBLICAN_DENARII_NORTH_OF_THE_CARPATIANS.

- Gdzie są **3 denary rzymskie**, będące własnością skarbu państwa, znalezione przez poszukiwaczy nie później niż we wrześniu 2011 roku na nieustalonym polu w Ostrowie, gm. Kruszwica, wybite przez cesarzy: Antoninusa Piusa w latach 145-161, Komodusa w latach 190-191 i Aleksandra Sewera (Julia Mamaea) w latach 222-235? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 253*).
- Gdzie jest **sestercja rzymska**, będąca własnością skarbu państwa, wydobyta przez poszukiwaczy nie później niż w listopadzie 2012 roku w nieustalonym miejscu w Otłoczynie, gm. Aleksandrów Kujawski, wybita w Rzymie przez cesarza Hadriana w latach 119-122? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 253*).
- Gdzie jest **kilkanaście zabytków**, będących własnością skarbu państwa, **wykonanych ze stopów miedzi, w tym z okresu wpływów rzymskich i z wczesnego okresu wędrówek ludów (4 zapinki, sprzączka do pasa, zapięcie torby)** znalezionych przez poszukiwaczy przed 2016 rokiem na polu w okolicach Płocka, woj. mazowieckie? (*szczegóły sprawy: B. Kontny, M. Rudnicki, Finds of purse fastenings from the Iron Age „Central Place” at Gąski-Wierzbiczany in Kuyavia (Central Poland), Acta Archaeologica Carpathica, vol. LI, 2016, p. 314–315, portal Odkrywca.pl, data dostępu 12.12.2016*); za: https://www.academia.edu/34512027/FINDS_OF_PURSE_FASTENINGS_FROM_THE_IRON_AGE_CENTRAL_PLACE_AT_G%C4%84SKI_WIERZBICZANY_IN_KUYAVIA_CENTRAL_POLAND; ryc. 3.
- Gdzie jest niezwykle cenna dla naszego dziedzictwa kulturowego, jedna z najstarszych bitych na ziemiach polskich (w okolicach Kalisza), **złota moneta celtycka (1/8 statera) z połowy I wieku p.n.e.**, będąca własnością skarbu państwa, znaleziona przez poszukiwaczy nie później niż w 2014 roku na nieustalonym polu ornym w Połajewie, gm. Piotrków Kujawski? (*szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw, Biuletyn Numizmatyczny 2015:4 (380), s. 253–254*).
- Gdzie są, będące własnością skarbu państwa: **złota moneta celtycka (stater typu Plumlov), brązowe zapinki z okresu wpływów rzymskich i 21 srebrnych denarów oraz brązowa moneta rzymska (sestercja)** wydobyte przez detektorystów pomiędzy wrześniem 2009 a wrześniem 2012 roku w promieniu ponad 100 metrów na nieustalonym polu ornym w Pruchnowie, gm. Radziejów, w tym monety wybite przez cesarzy: Wespazjana – 3 denary z lat 72-73, Nerwę – 2 denary z roku 97, Trajana – 2 denary z lat 103-111 i denar z lat 114-

117, Hadriana – 2 denary z lat 119-122, denar z lat 125-128 i 4 denary z lat 134-138, Antoninusa Piusa – 2 denary z lat 145-161 i 139-161, Antoninusa Piusa (Faustyna Starsza) – sestercja z lat 141-161, Marka Aureliusza (Antoninus Pius) – 2 denary po 161 roku, Marka Aureliusza (Faustyna Młodsza) – denary z lat 161-176 oraz Karakalli – denar z lat 198-199? (szczegóły sprawy: A. Dymowski (Gdynia), M. Rudnicki (Warszawa), *Kujawskie znaleziska monet antycznych. Nowe źródła do dziejów pieniądza na ziemiach Polski w starożytności*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2012:4 (368), s. 242-243).

- Gdzie jest unikatowa (jeden z 2 znanych egzemplarzy) **złota moneta celtycka – stater typu Bąbolin**, wybita prawdopodobnie na Kujawach w I wieku p.n.e., będąca własnością skarbu państwa, znaleziona przez eksploratorów kilka lat temu w okolicach Pyzdr, pow. wrzesiński? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki, *Nummi Lugiorum – staterzy typu krakowskiego/Nummi Lugiorum – staterzy of the Cracovian type*, *Wiadomości Numizmatyczne*, R. LVI, 2012, z. 1 (193), s. 51-52); za: https://www.academia.edu/2057449/Nummi_Lugiorum_staterzy_typu_krakowskiego_Nummi_Lugiorum_staterzy_of_the_Cracovian_type; ryc. 20.
- Gdzie są **2 cenne denary Republiki rzymskiej**, będące własnością skarbu państwa, wydobyte przez poszukiwaczy nie później niż we wrześniu 2013 roku w nieustalonym miejscu na wschód od jeziora Gopło w okolicach Radziejowa, woj. kujawsko-pomorskie, wybite w Rzymie w II-I wieku p.n.e. i prawdopodobnie w roku 55 p.n.e. oraz nadtopiona bryłka srebra kształtem i wielkością przypominająca 3 zlepione ze sobą rzymskie denary (republikańskie)? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 254).
- Gdzie jest **denar rzymski**, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy nie później niż w październiku 2012 roku w nieustalonym miejscu w Służewie, gm. Aleksandrów Kujawski, wybity przez cesarza Tytusa (Domicjan) w latach 80-81? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 254-255).
- Gdzie jest unikatowa **złota moneta celtycka z I wieku p.n.e.**, prawdopodobnie najstarsza moneta wybita na ziemiach polskich – stater typu krakowskiego, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy (określony eufemistycznie jako „przygodne znalezisko hobbystyczne”) prawdopodobnie w 2008 roku w dolnym biegu rzeki Bzury, w okolicach Sochaczewa, woj. mazowieckie? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki, *Nummi Lugiorum – staterzy typu krakowskiego/Nummi Lugiorum – staterzy of the Cracovian type*, *Wiadomości Numizmatyczne*, R. LVI, 2012, z. 1 (193), s. 56-58); za: https://www.academia.edu/2057449/Nummi_Lugiorum_staterzy_typu_krakowskiego_Nummi_Lugiorum_staterzy_of_the_Cracovian_type; ryc. 25.
- Gdzie jest **5 monet rzymskich (denary i antoninian)**, będących własnością skarbu państwa, wydobytych przez poszukiwaczy nie później niż we wrześniu 2013 roku w okolicach Strzelna, woj. kujawsko-pomorskie, w nieustalonym miejscu na zachód od jeziora Gopło, wybitych przez cesarzy: Nerona w latach 65-67, Hadriana w latach 119-128(?), Antoninusa Piusa w latach 148-149, Antoninusa Piusa (Faustyna I) w latach 141-161 i Galiena w latach 260-268? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 255).
- Gdzie jest **denar rzymski**, będący własnością skarbu państwa, znaleziony przez poszukiwaczy we wrześniu 2012 roku na polu ornym w Tarnówku, gm. Kruszewica, wybity przez cesarza Trajana w latach 112-117? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski

(Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 255).

- Gdzie jest **6 lub 7 monet rzymskich (denary i antoninian)**, będących własnością skarbu państwa, znalezionych przez poszukiwaczy we wrześniu 2013 roku na polu ornym we wsi Wróble, gm. Kruszwica, wybitych przez cesarzy: Trajana w latach 98-102, Hadriana w latach 134-138, Antoninusa Piusa (Faustyna I) w latach 141-161, Antoninusa Piusa (Faustyna II) w latach 141-161, Marka Aureliusza w latach 168-169, Aureliana(?) w latach 270-275(?)? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 255).
- Gdzie są **2 denary rzymskie**, będące własnością skarbu państwa, odkryte przez poszukiwaczy we wrześniu 2013 roku na polu ornym w Złotowie, gm. Kruszwica, wybite w Rzymie przez cesarzy Wespazjana w roku 71 i Nerwę w roku 98? (szczegóły sprawy: M. Rudnicki (Warszawa), A. Dymowski (Gdynia), *Niekończąca się historia – znaleziska monet antycznych z Kujaw*, *Biuletyn Numizmatyczny* 2015:4 (380), s. 256).